

*Випуск присвячено пам'яті
Тетяни Аркадіївни БАЛАБУШЕВИЧ
і Михайла Володимировича КІРСЕНКА*

СЛОВО ГОЛОВНОЇ РЕДАКТОРКИ

Любі читачі!

Ви тримаєте в руках сьомий том видання «Наукові записки НаУКМА. Історичні науки», підготовлений, як і попередні два, в умовах повномасштабної російсько-української війни. Робота над цим випуском була особливо складною для нас також в емоційному плані. У вересні 2023 року трагічно загинули засновники кафедри історії НаУКМА, наші вчителі й колеги — Михайло Володимирович Кірсенко й Тетяна Аркадіївна Балабушевич. Присвячуючи цей том їхній світлій пам'яті, ми висловлюємо їм заслужену вдячність і шану, стверджуючи спадкоємність поколінь могилянських істориків і відстежуючи їхній вплив на дослідницьке й освітнє життя кафедри, 30-ліття якої ми відзначали минулоріч.

Користуючись із нагоди, я хочу висловити особливу вдячність учням професора Михайла Кірсенка і Тетяни Балабушевич, які подали свої дослідницькі тексти до цього випуску або ж поділились своїми спогадами про дорогих учителів. Наша особлива подяка — Надії Дмитрівні Довженко, яка надала нам матеріали з сімейного архіву, поділилась унікальними родинними спогадами і загалом стала тією людиною, без якої цей том не був би таким особливим, емоційним і трошки навіть особистим для кожного і кожної з нас.

Цей том відкриває меморіальна рубрика «Пам'яті Михайла Кірсенка і Тетяни Балабушевич». Нам пощастило віднайти неопубліковану раніше доповідь Михайла Володимировича про долю Криму початку 1990-х рр., яка містить його історичні рефлексії щодо тогочасного конфлікту навколо Чорноморського флоту колишнього СРСР і статусу Севастополя. Також ми публікуємо унікальний документ 1996 року, з якого починається історія магістерської програми нашої кафедри. Це розроблена Тетяною Балабушевич і Михайлом Кірсенком, за допомоги їхнього доброго друга і колеги професора Вільяма Глісона, програма магістеріуму з новочасної історії Європи і України. Зроблені розробниками акценти (проблемні семінари, індивідуальний підхід, ґрунтовна мовна підготовка) заклали основи розвитку магістерської програми упродовж наступних десятиліть, а окремі навчальні дисципліни, які вони запропонували, є в навчальному плані актуальної освітньо-наукової програми «Історія».

Також у меморіальній рубриці ми подали спогади учнів і колег Тетяни Балабушевич і Михайла Кірсенка. Особливо цікавим і цінним із джерелознавчого погляду є інтерв'ю з Надією Довженко, що його провів Ярослав Борицький. Оповідачка згадує унікальні сімейні історії Тетяни Балабушевич і Михайла Кірсенка, вписуючи їх у ширший контекст життя київської інтелігенції другої половини ХІХ — першої половини ХХ ст.

Тематична рубрика цього випуску також відображає обшир дослідницьких і викладацьких інтересів Михайла Кірсенка і Тетяни Балабушевич. Історія України в контексті Центрально-Східної Європи і ширше — в європейському контексті — завжди перебувала у фокусі їхніх зацікавлень. Статті, вміщені до цієї рубрики, охоплюють значний хронологічний період (від ХVІІІ до ХХ ст.) і висвітлюють малодосліджені аспекти соціальної, культурної та економічної історії України, регіону та окремих європейських країн, базуючись на унікальних джерелах. Найширший спектр ідеологічних (від соціалістичних до націоналістичних) переконань, політичних заангажувань і видів діяльності (від революційної діяльності початку ХХ ст. до дисидентських акцій) представників української інтелігенції у ХХ ст. відображено у статтях Юлії Орел, Владислава Пилипенка, Антона Ситора, Богдани Деріши і Ганни Малої. До «Східного питання», що тривожило британців упродовж

XIX ст., на різних джерелах і з використанням найновіших методологічних підходів звертаються Костянтин Положай та Євген Яцук. А Володимир Маслійчук робить внесок у студії початків міст Донбасу своїм дослідженням Тора (Слов'янська) і Бахмута у XVIII ст.

Автори нашої традиційної джерелознавчо-історіографічної рубрики вводять до наукового обігу раніше не відомі джерела та порушують важливі історіографічні питання. Сюжети з ранньомодерної історії України висвітлено в публікаціях Маргарити Стафійчук та Ігоря Тесленка. Джерела (топографічні й тревелоги) до історії Львова кінця XVII — початку XVIII ст. представлено й проаналізовано в статтях Мар'яни Долинської і Маркіяна-Любарта Кирчіва, а також Ірини Папи. Важливе джерело до історії україно-польських взаємин вводить до наукового обігу Ярослав Борицький. А Юрій Мицик підготував до публікації сім документів Яна III Собеського, знайдених у польських архівах.

Завершує цей том рубрика «Рецензії та огляди», яка, серед іншого, містить огляд круглого столу з питань наукового осмислення радянського минулого в контексті російсько-української війни «Радянське “я” і радянське “ми”», зорганізованого і проведеного силами кафедри історії 2 липня 2024 р.

На жаль, цей том також містить рубрику In memoriam. 4 липня 2024 року пішов у засвіти доцент кафедри історії Костянтин Юхимович Гломозда. Костянтин Юхимович працював на кафедрі історії майже з моменту її заснування, був неймовірно світлою, доброю, інтелігентною людиною, одним з улюблених викладачів усіх поколінь студентів-істориків. Вічна і світла пам'ять.

Ми підготували наш журнал для широкої аудиторії науковців, викладачів, аспірантів, докторантів та усіх, хто цікавиться історією України у регіональному і європейському контекстах, сучасними підходами, методологіями та джерелами для її вивчення. Ми присвячуємо цей том світлій пам'яті колег, які передчасно залишили нас, і вкотре засвідчуємо нашу відданість місії журналу — примноженню й популяризації історичного знання, що як ніколи актуальні в умовах повномасштабної війни.

Наталя Шліхта,
головна редакторка видання